

Nyt og noter

Selskabet for dansk Skolehistorie nåede i sit første leveår kun op på 90 medlemmer, et lidet imponerende tal. Men efter at første årgang af Årbog for Dansk Skolehistorie var udkommet i efteråret 1967, voksede medlemstallet støt, således at det ved udgangen af maj 1968 lå på 275. At man trods det lille medlemstal var i stand til at udsende årbogen, skyldes et tilskud fra undervisningsministeriet af tipsmidlerne på 20.000,00 kr.

Til etableringsudgifter, agitation og årbogens fortsættelse har selskabet desuden modtaget 2.500,00 kr. fra Danmarks Lærerforening, 400,00 kr. fra Gymnasieskolernes Lærerforening, 10.000,00 kr. fra G. E. C. Gads Fond og 4.000,00 kr. som tilskud fra undervisningsministeriet.

Tilskuddene er af den største værdi i de første år, thi hvis selskabets økonomi skal være nogenlunde stabil forudsætter det, at medlemstallet kommer op på ca. 700, hvilket vel heller ikke burde være umuligt.

Robert Hellner

Omkring nytår 1966-67 henvendte Selskabet for dansk Skolehistorie sig til Dansk historisk Fællesforening med anmodning om at få nedsat et *udvalg til behandling af spørgsmålet om bevaring af de skolehistoriske minder*. Man frygtede, at den nedlæggelse af små landsby-skoler, som finder sted i stigende takt i disse år, skulle medføre, at værdifuldt skolehistorisk materiale gik tabt. Fællesforeningen tog sagen op til drøftelse på styrelsen og har herefter nedsat det ønskede udvalg, som har fået rigsarkivar, dr. Johan Hvidtfeldt til formand. I udvalget er endvidere indtrådt: overbibliotekar Aage Bonde (Viborg), overbibliotekar Robert Hellner (København), overlærer O. Warthoe-Hansen (Randers), museumsinspektør Else-Marie Boyhus (Maribo), landsarkivar, dr. Harald Jørgensen (København), amtsskolekonsulent J. Ingemann Petersen (Glumsø) og professor, dr. Roar Skovmand (København).

Udvalget har siden sin nedsættelse holdt to møder under rigsarki-

varens forsæde, og begge møder afholdtes i rigsarkivet. Der har på disse møder fundet en almindelig drøftelse sted af indsamlingsproblemerne, og enkelte udvalgsmedlemmer har nærmere redegjort for det indsamlingsarbejde, som er i gang på lokalt initiativ forskellige steder. Udvalget har ligeledes drøftet et af dr. Jørgensen stillet forslag om en systematisk arkivregistrering af bevaret skolehistorisk materiale i arkiverne. Som led i udvalgets arbejde havde dr. Harald Jørgensen 13. marts 1968 lejlighed til på Hindsgavl at redegøre for udvalgets synspunkter for et møde af landets skoledirektører og amtskolekon-sulenter. Udvalget har endnu ikke afsluttet den almindelige drøftelse af problemerne, og der er foreløbig ikke vedtaget konkrete forslag.

Harald Jørgensen

Institut for Dansk Skolehistorie, der er et forskningsinstitut, blev oprettet i 1965 som et institut under Danmarks Lærerhøjskole. Instituttets bestyrelse består af Lærerhøjskolens professorer i historie og pædagogik, samt enkelte særlig kyndige på området. Bestyrelsens formand, professor, dr. phil. Roar Skovmand er Instituttets leder; endvidere er der til Instituttet knyttet en amanuensis, en kandidatstipendiat samt en sekretær.

Instituttet er i årets løb flyttet ind i nye lokaler på Danmarks Lærerhøjskole, og medarbejderstaben er blevet udvidet, idet afdelingsleder i kristendomskundskab ved Danmarks Lærerhøjskole, dr. theol. K. E. Bugge, er blevet knyttet til Instituttet som lektor i skolehistorie.

Instituttets håndbibliotek er vokset stærkt både ved køb og gaver.

Kandidatstipendiat, cand. mag. Gunhild Nissen har i det forløbne år fortsat forskningen inden for landsbyskolens historie efter de retningslinier, der er gjort rede for i Årbog for Dansk Skolehistorie 1967.

Også i det sidste år har Instituttet haft kontakt med en række lokalhistorikere med skolehistorisk interesse.

Instituttets første publikation står foran udgivelse, idet professor Roar Skovmand nu udgiver en elevdagbog fra Vallekilde Højskole i 1880'erne. Endvidere er professor Roar Skovmand ved at gennemføre en undersøgelse af, hvorledes der i den danske skole undervises i besættelsestidens historie.

Amanuensis Ingrid Markussen har påbegyndt en undersøgelse af Den fri Mellemskoles historie. Ingrid Markussen har desuden i det

Den skolehistoriske samling på Korshøjskolen i Harridslev

forløbne år undervist i det 19. århundredes skolehistorie ved det faglig-pædagogiske studium i historie ved Danmarks Lærerhøjskole.

I lighed med sidste år har K. E. Bugge og Roar Skovmand ledet en studiekreds i mellemkrigstidens danske skolehistorie. Efter en indføring i kildekritik og opgaveskrivning har deltagerne udarbejdet opgaver, der har været samlet omkring tilsynsloven og skolebogsbetænkningen i 1933.

Ingrid Markussen

Den lille *landsbyskole-historiske samling på Korshøjskolen i Harridslev* pr. Randers, blev startet i efteråret 1965, da de otte små landsbyskoler i skoleforbundsområdet blev nedlagt, og den nye centralskole toges i brug.

Desværre var meget arkivmateriale, skoleinventar og undervisningsmateriel da allerede forlængst gået tabt, idet de oprindelige stråttækkede landsbyskoler i årene kort efter århundredskiftet blev afløst af rødstens, skiffertækkede skolebygninger i den tids stil. Der har åbenbart ikke dengang været megen forståelse og sans for at bevare det gamle inventar og arkivmateriale – det er i hvert fald meget begrænset, hvad der nu findes af skoleeffekter fra før 1900.

Straks efter nedlæggelsen af de små skoler i 1965, blev de ledige skolehuse solgt, så muligheden for at indrette et landsbyskolemuseum i en af skolerne var ikke tilstede.

Derimod indvilligede skoleforbundsstyrelsen i på amtsskolekonsulentens anbefaling, at stille et kælderlokale i den nye centralskole til rådighed for en lokal skolehistorisk samling. Lokalet deltes i en *arkivafdeling* med skabe til skolebøger, protokoller, billeder og lignende –

og en *skolestue*, der med det mest karakteristiske skoleinventar fra samtlige nedlagte skoler indrettedes til en »fællesnævner« for egnens gamle skolestuer, der forøvrigt var meget ensartede, både i udstyr og arkitektur, idet de som nævnt er opført i samme ret korte åremål – og også med hensyn til miljø og egnspræg, idet de tre kommuner, der nu omfattes af skoleforbundsområdet fra gammel tid har været udprægede landkommuner med samme erhvervs- og befolkningssammensætning.

I skolestuen, der faktisk er »intakt«, ses tromlekakkelovnen, tørvekassen og træskohylden og naturligvis de typiske to-mands skoleborde med fast bæk med »violin-rygge«, vægskabe med tavler og grifler, blækhus og kongepenne. De ældste effekter er katederpulten, der er fra Støvring skole og antagelig fra 1815 – samt et petroleums-lampe-stativ, der ifølge forhandlingsprotokollen er indkøbt af lærer Vendt i Mellerup til brug i aftenskolen i 1876.

Det gamle skoleinventar og undervisningsmateriel er af de respektive kommunalbestyrelser overdraget til samlingen umiddelbart før de nedlagte skoler blev afhændet.

De omtalte nedlagte skoler, hvis historie er søgt bevaret i samlingen er:

- Mejlby skole, opført omkring år 1880.
- Linde skole, opført omkring år 1890
- Lindbjerg skole, opført omkring år 1900
- Mellerup skole, opført år 1900
- Albæk skole, opført år 1904
- Støvring skole, opført år 1906
- Harridslev skole, opført år 1908
- Tvede skole, opført år 1939

At den skolehistoriske samling har fået til huse på Korshøjskolen i Harridslev skyldes først og fremmest praktiske grunde, men er også rimeligt set på historisk baggrund, idet den skolehistoriske rod netop i Harridslev kan føres helt tilbage til Fr. d. IVs rytterskole, der som en af de 10 rytterskoler på Dronningborg Ryttergods opførtes her i Harridslev i 1723 og var i brug til 1908.

Sandstenstavlen med kongens navnetræk er bevaret og er nu indmuret i porten på Korshøjskolen. Endvidere er bevaret et fotografi af Harridslev Rytterskole, hvis kostald stødte direkte op mod kirkegårdsdiget.

I arkivsamlingen findes også fotografier af de øvrige skoler og deres forgængere, der for de flestes vedkommende kan føres tilbage til 1814-forordningen. – Fra Tvede i 1939 nedlagte gamle skole fra 1871 findes f. eks. et billede af legepladsen med »gymnastik-apparaterne« – klatretøve og glatstang.

I øvrigt rummer arkivsamlingen et udvalg af undervisningsbøger – nogle eksemplarer af de forskellige lærebogsudgaver, der har været i brug i tidens løb – den ældste er »Den Danske Børneven« fra 1850'erne. Samlingen er dog langt fra komplet, men udbygges stadigt med gaver f. eks. fra skoleelevernes forældre eller bedsteforældre.

En sådan lærebogssamling – (bøgernes indhold og udstyr) – afspejler på interessant måde de skiftende strømninger og tendenser, der også på lokalt plan har tegnet skolen gennem tiderne.

Billedsamlingen er mere broget, men også langt lettere at opbygge gennem affotografering af lånte billeder – klassebilleder – lærerportrætter – billeder af skolebegivenheder osv., men ikke desto mindre bør man netop i disse år gøre en indsats for indsamling af dette billedstof. – Det fortæller jo også egnshistorie.

Desuden rummer arkivafdelingen en del plancher, undervisningstavler og lignende, som kun fandtes på skolerne, og som desværre ikke kan ventes suppleret, idet de gamle skolelofter er støvsuget.

Derimod er de gamle embedsbøger, skoleprotokoller, forsømmelseslister og lignende opbevaret her. Dette er udmærket kildemateriale til forskning af skolens historie – og egnens – og vel også en brik i slægtsforskningen. En enkelt skoles protokol er særlig værdifuld – historisk, fordi læreren her i skoledagbogens anmærkningsrubrik gennem en menneskealder har kommenteret tidens aktuelle spørgsmål og begivenheder og hændelser på egnen.

De 8 nedlagte skolers historie er nu ved at blive klarlagt og nedskrevet på grundlag af det materiale, der endnu findes – bl. a. de gamle sogneråds-forhandlings-protokoller, der for den ene kommunes vedkommende går tilbage til 1842 og nøjternt beskriver egnens skoleudvikling fra måned til måned – om mergling af skoleloddet, tilskud til skolens urinbeholder, rent sand til skolestuegulvet, degnens løn og højtidsoffer og naturalier og skolemulkter, udskiftning af bilæggerovnen og indkøb af nye læsebøger og gymnastikapparater.

Peter Østergård